

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Mitä voitaisiin tehdä rattijuopumuksen taustalla piilevien tekijöiden korjaamiseksi?

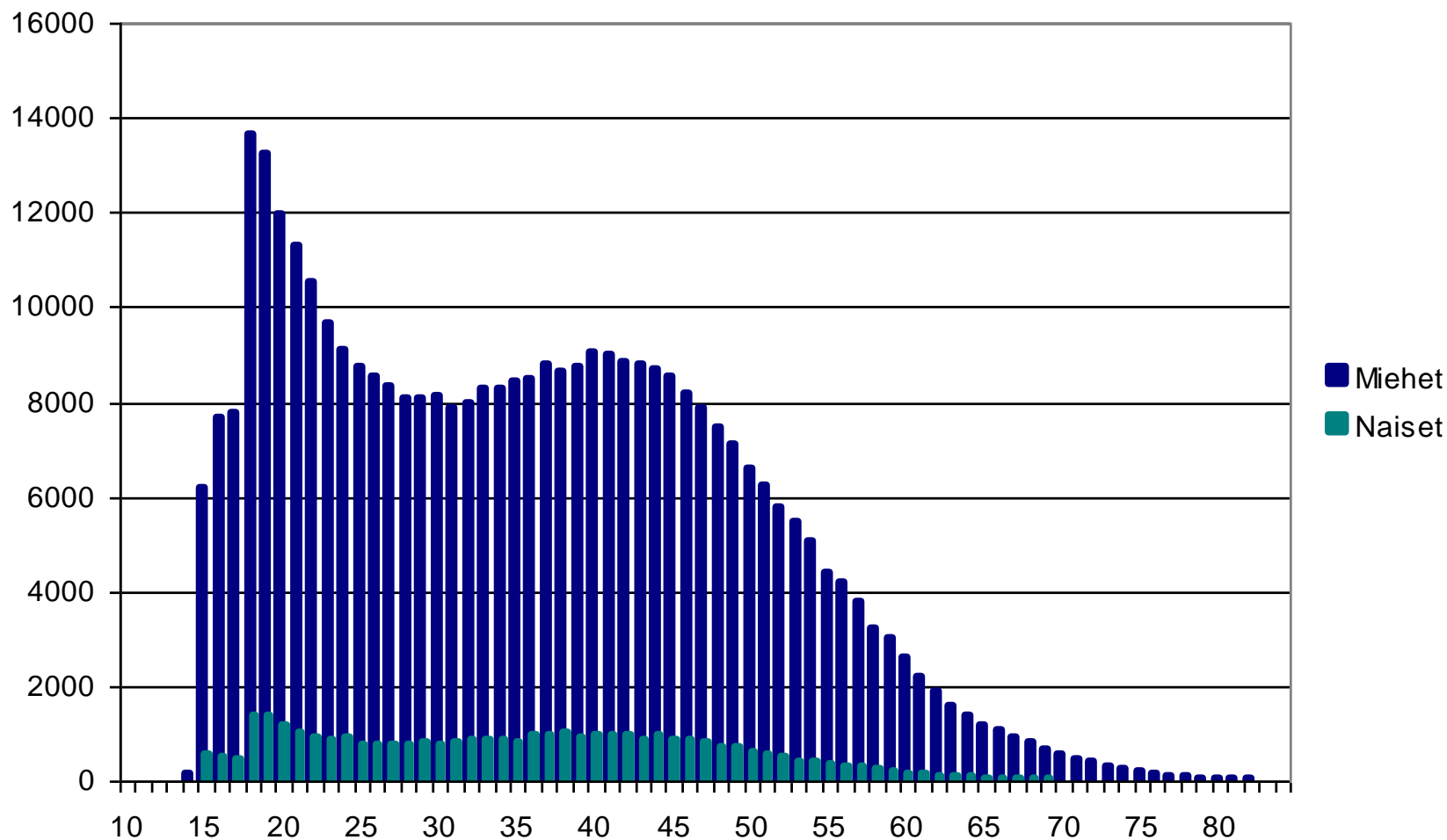
Pirjo Lillsunde, Dos., FT, Yksikön päällikkö
Tapaturmien ehkäisyn yksikkö

Rattijuopumuksen taustalle kasautunut

- Miehiä 90 %
 - Ikäprofiilit eri aineille erilaiset
 - **Päihdeongelmia**, riippuvuutta
 - uusijoita
 - **Riskikäyttäytymistä**
 - Ylinopeuksia, turvavälineiden käyttämättömyyttä, piittaamattomuutta
 - Kouluttamattomuutta
 - Työkyvyttömyyttä
 - Työttömyyttä
 - Eronneita, yksinasujia
 - Köyhyyttä
 - Ongelmien ylisukupolvisuutta
- Heikentynyttä terveyttä
 - Päihde- ja mielenterveysongelmia
 - Lapsuudessa ja nuoruudessa
 - Aivovammoja ? neurologisia ongelmia?
 - >Ennenaikainen kuolleisuus myrkytyksiin, alkoholisairauksiin, tapaturmiin, itsemurhiin – myös sydän- ja verisuonisairauksiin, syöpiin
 - Syrjäytymistä
 - Osattomuutta

Kiinnijääneet alkoholirattijuopot iän ja sukupuolen mukaan 1990-2007

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Huumeidenkäyttäjien ajotottumukset vs. normaaliväestö Saksa (Smart phone study)

- Huumeiden käyttäjät (N=195)

- Liikkeellä useammin yöaikaan
- Nukkumaan myöhemmin
- Illanviettoja ystävien luona
- alkoholia useammin ja suurempia määriä vrt. kontrollit
- 20 % ajomatkoista vaikutuksen alaisena: (alkoholia (5 %), kannabista (15 %), stimulantteja (2%))
- Päihtyneenä ajo (BAC>0.5 o/oo, THC> 4 ng/ml) kasaantui 20 %:lle huumeiden käyttäjistä (80 % ajoista), osa käyttäjistä (20%) ei ajanut päihtyneenä

- Kontrollit – otanta vastaten normaalia autoilevaa väestöä (18-39v) (N=100)

- Liikkeellä useimmiten ruuhka-aikoina, päivät töissä
- heräävät aikaisemmin aamulla
- Ulkona ravintoloissa – kotiin julkisilla

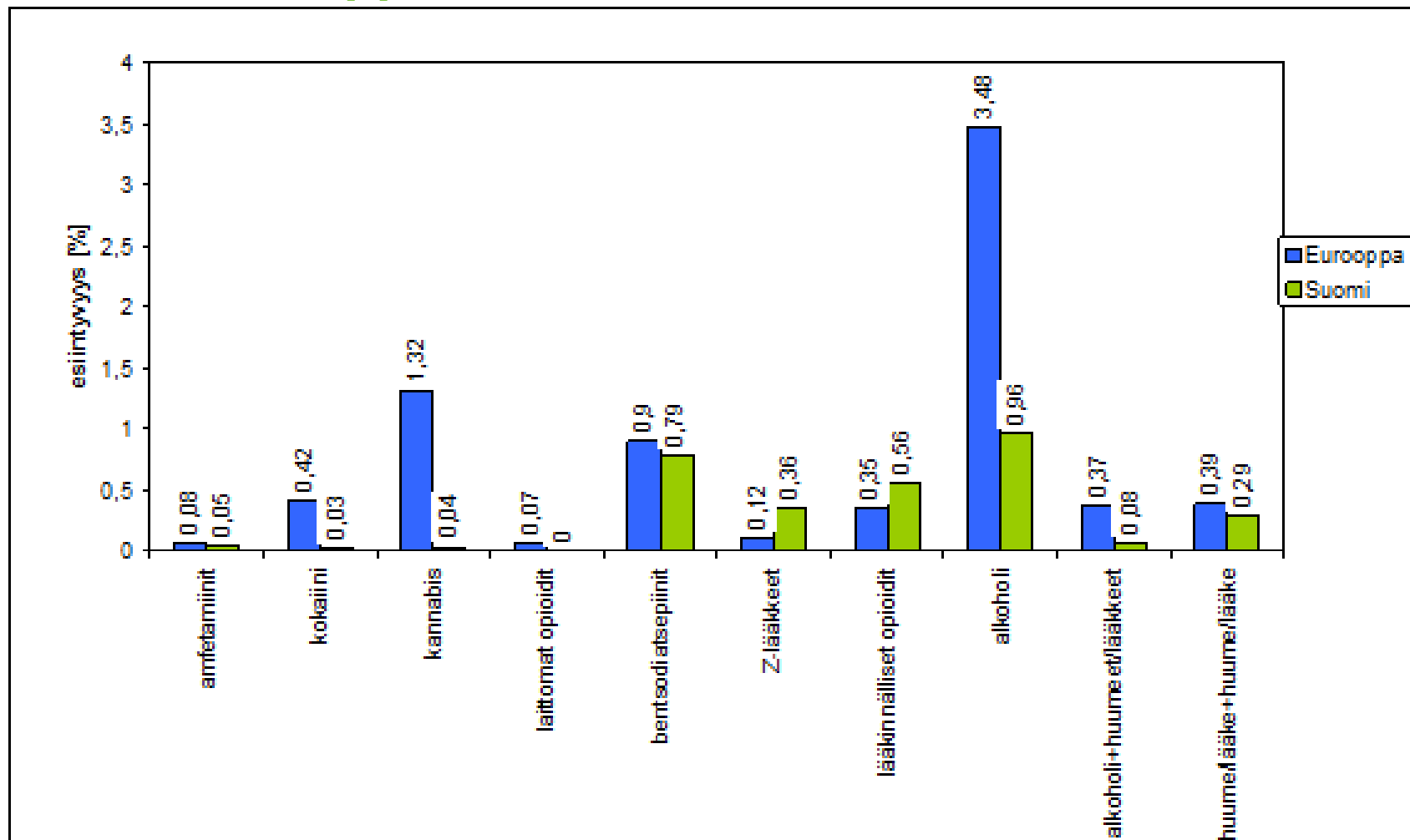

Huumehoidon asiakkaista Suomessa (n= 2529; v. 2010) (Väänänen 2011)

- 60 % oli työttömiä
- Koulutustaso oli matala
 - 2/3 oli suorittanut vain peruskoulun
- Neljännes avo- tai avioliitossa
 - 61 % toisen päihdeongelmaisen kanssa
- 35 % oli alaikäisiä lapsia
 - Kaksi kolmesta asui muualla kuin vanhempiensa kanssa

Kulttuuri: Rattijuoppoja ja maistelleita Suomen tieliikenteessä muuhun Eurooppaan verrattuna vähän

Mutta suomalaisten rattijuoppojen onnettomuusriski (OR) korkeampi kuin Euroopassa keskimäärin

Aine	Vammautuminen		Kuolema	
	OR	CI*	OR	CI
Alkoholi	29,1	21,9-38,7	44,2	36,1-54,0
0,1 -0,49 ‰	2,6	1,1-6,3	3,8	2,2-6,7
0,5- 0,79 ‰	18,5	6,5-52,7	7,8	2,4-25,5
0,8 – 1,19 ‰	91,0	35,0-236,8	131,5	61,8-280,0
1,2 -2,0 ‰	278,2	155,4-497,8	303,6	179,1-514,7
≥ 2,0 ‰	339,8	147,4-783,4	874,0	421,1-1813,9
Amfetamiini	18,2	0,8-396,1	19,2	3,2–113,0
Bentsoyyliekgoniini**	22,7	1,0–533,6	3,8	0,2-87,1
Kokaiini	Ei todettu***	-	-	-
Kannabis	51,0	4,1–634,6	3,1	0,1-67,4
Laittomat opiaatit	Ei todettu***	-	-	-
Bentsodiatsepiinit ja Z-lääkkeet	2,5	0,3-18,8	8,4	5,3–13,2
Lääkeopioidit	5,1	0,7-39,7	4,3	1,8–10,2
Alkoholi-lääke sekakäyttö	142,3	27,2–754,7	132,7	41,0,429,9
Lääke-lääke sekakäyttö	40,0	6,7–203,6	16,7	5,0–55,8

Onnettomuuksia

- Erityisesti korkeissa alkoholipitoisuuksissa ja sekakäytön seurauksena
- Sairauksien merkitys korostuu:
 - Päihdeongelmat
 - Mielensterveysongelmat
 - Neurologiset ongelmat?
 - Riskin otto / Säännöistä piittaamattomuus
 - taustalla? – ADHD? Maanis-depressiivisyys?
 - Persoonallisuus?

Rattijuopumuksen ehkäisyyn terveys- ja sosiaalipoliittiset keinot

- Jotta rattijuopumuksen ehkäisyssä päästään eteenpäin, on **liikennepoliittisten keinojen rinnalle** otettava vahvasti **terveys- ja sosiaalipoliittiset keinot**
- Terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä
- Yhteistyöstä synergiaa

Ongelmien ennaltaehkäisy: LAPSET

Varhainen hyvinvoinnin tukeminen, jottei ongelmia tule

Syrjäytymiskehitys alkaa varhain:

- Kaikille lapsille mahdollisuus hyvään elämään
- Tasa-arvoiset palvelut ja koulutus
- Lapsi huomioon vanhempien ongelmia ratkottaessa
- Suojaavien tekijöiden vahvistaminen

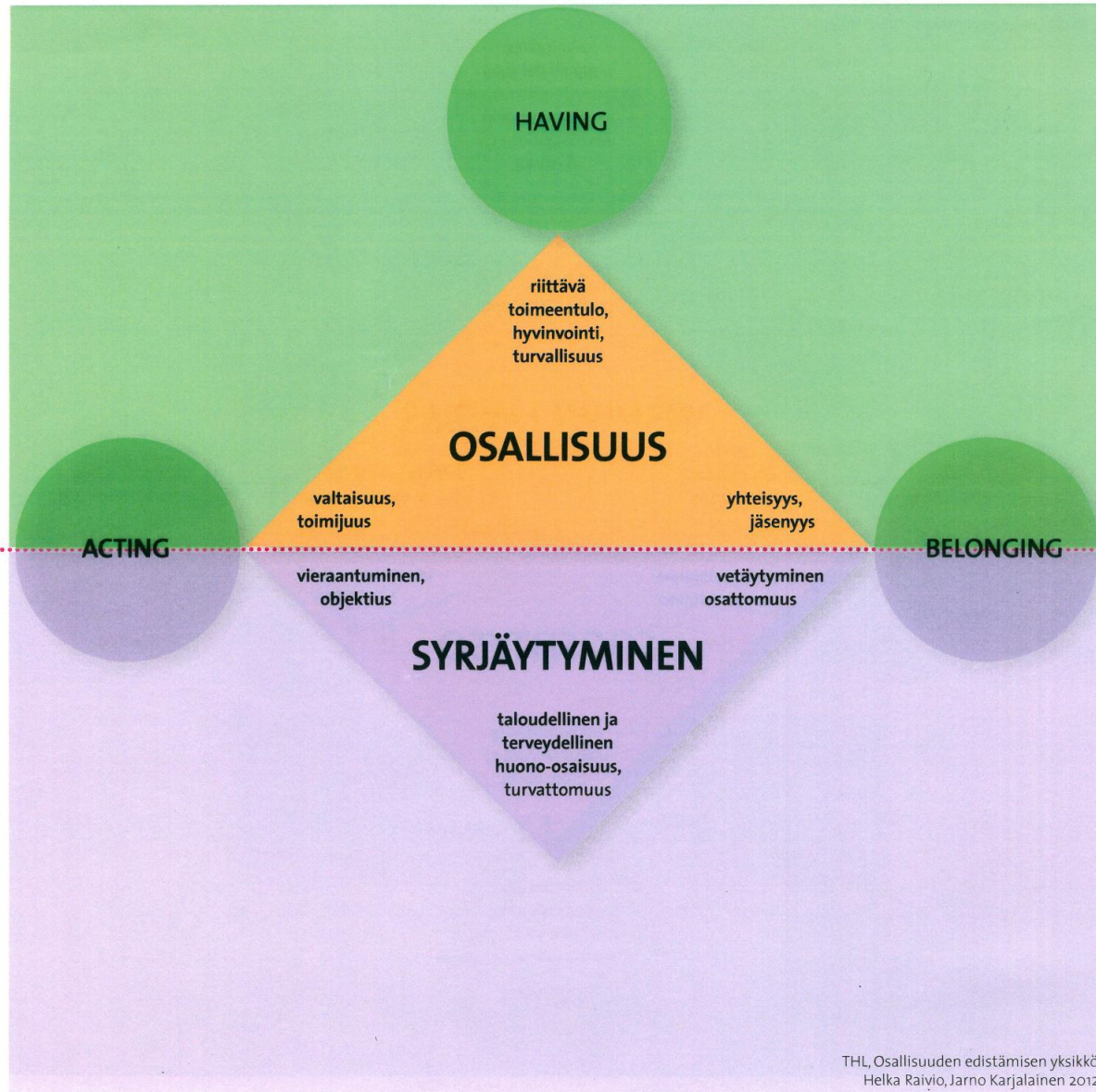

Rattijuopumusta ehkäistään ehkäisemällä syrjäytymistä

- Lapsuuden olosuhteet
 - Resurssit, ympäristön tuki
 - Perhe
 - vanhempien köyhyys,
 - päihteiden käyttö
 - mielenterveyden ongelmat
 - työttömyys
 - Lähiympäristön tuki
 - Sukulaiset
 - Ystävät, naapurit
 - Yhteiskunta
 - Kulttuuri
- Syrjäytymiseen liittyy
 - Ulkopuolisuus
 - Avuttomuus
 - Elämänhallinnan puute

Osallisuus syrjäytymisen vastaparina

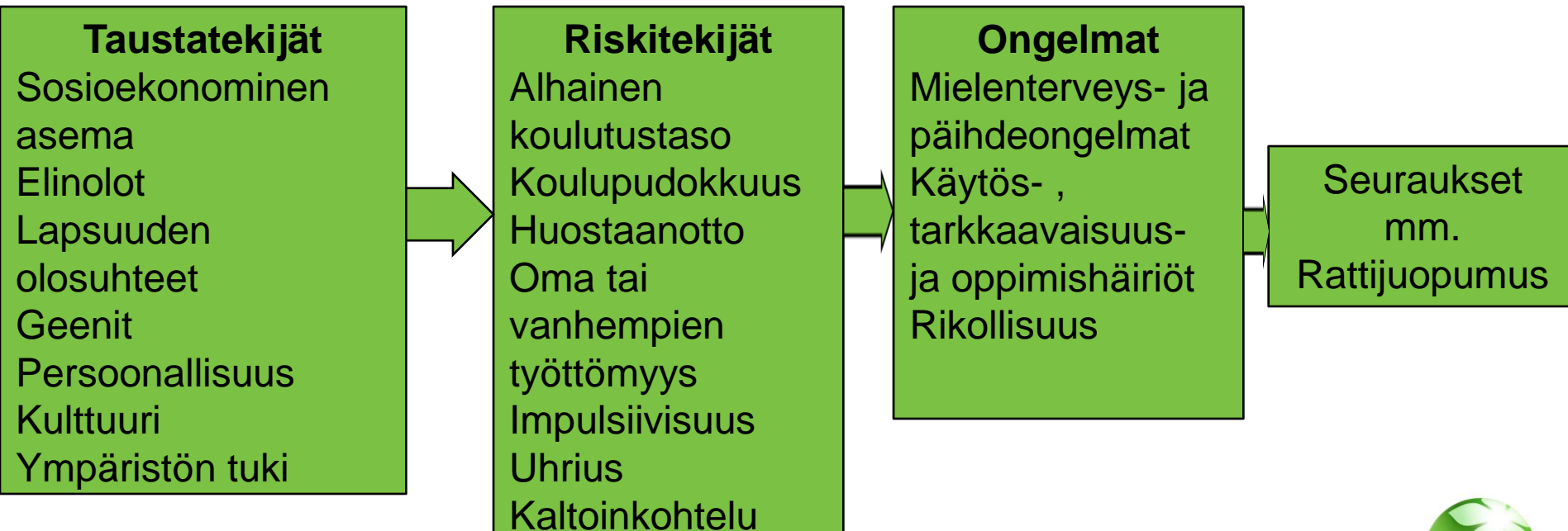

Laaja-alaisesti, moni-ammattillisesti terveyttä ja hyvinvointia edistämällä ehkäistään myös rattijuopumusta

Kohde: Koko väestö

Korkea riskiset

Potilaat

Toiminta: Terveyden edistäminen
TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Ehkäisy

Hoito ja kuntoutus

Mahdollisuudet interventioihin ja tiedon jakamiseen

- Sikiöaika
 - äitiysneuvolat
- Lapsuuden olosuhteet
 - Lastenneuvolat
 - Päiväkodit
 - Koulut
 - Rippileirit
 - Työpajat
 - Koulupudokkaat
- Lasten lisäksi tavoitetaan lasten vanhempia
- Aikuisuus
 - Armeija
 - Pudokkaat armeijasta
 - Työterveyshuolto
 - Työttömien terveyshuolto
 - Ikäihmiset
 - Lääkärin päivystysvastaanotto
 - Kotipalvelu & sairaanhoito
 - Poliisi, sosiaalitoimi
- Eri vaiheissa eri auttajat
- Toimijoiden välinen yhteistyö

Interventio, ongelmien selvittely, hoitoonohjaus, kuntoutus

- Suomessa nuorille & ensikertalaisille rattijuopoilille ”Tie selväksi”-malli
- Alle 18-vuotiaan rikoskierteen katkaisemiseen Ankkuri-malli
 - Nuorten ongelmia ratkomassa psykiatrinen sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijä ja nuorisotyön tekijä
 - Ratkaisua ongelmiin etsitään yhdessä nuorten ja heidän perheensä kanssa
- Muita:
 - Hollannin malli – ei Suomessa käytössä
 - KiVA-koulu (koulukiusaaminen)
 - Työpajat, Kutsuntavaiheen (Time Out-Aikalisä)
 - Sitoutunut ja sitouttava harrastustoiminta
 - Etsivä nuorisotyö,

EU-DRUID-suosituksia

- Kaikille rattijuopoilta interventio
 - Kytkestä kortin takaisin saamiseen
- Hoidon tarpeen arviointi
- Erilaiset hoitopolut riippuen ongelmien vakavuudesta
- Esim. 6-8 henkilön ryhmässä koulutuksellisia interventioita (psykologi-terapeutti) lievemmissä tapauksissa
- Laajempaa ongelmien selvittelyä, kun BAC>1.6 o/oo tai edellisestä kiinnijäämiskerrasta on alle 5 vuotta
- Pakollisuutta nuorille kuljettajille, rikoksen uusijoille ja riskikuljettajille

EU/DRUID-suosituksia seuraamuksista

- Ajokortti pois 3- 12 kuukaudeksi
 - Pidemmällä tai lyhyemmällä ajalla ei yhtä suurta vaikutusta
 - Ajokortin poisottaminen vaikuttavampaa kuin vankeus tai sakot
- Ajokortin poissaoloaikana tehdyillä interventioilla ja hoitotoimenpiteillä suurempi vaikutus kuin sillä, että yksistään kortti pois tai että hoitotoimenpiteet yksinään
- Ehdollinen ajokortin takaisin anto – esim. ajolupa, kun **alkolukko** käytössä

Terveydenhuollossa

Päihdeasiat puheeksi: ongelmakäytön tunnistaminen

- Potilaiden informointi lääkkeitä määrättäessä
 - Liikenneteriskeitä
 - Alkoholin ja lääkkeiden sekakäytön vaaroista
 - Lääkeriippuvuuden huomioiminen
 - Bentsodiatsepiinit, unilääkkeet ja opioidit
- Tapaturmapotilaiden puhallutukset
 - Audit
 - Interventiot
- Kouluterveydenhuolto (Adsume) ja oppilashuolto
- Neuvolat
- Päihteiden käytön vähentämiseen tähtäävät toimenpiteet yhteiskunnassa

Kulttuurin muutos hidasta: Uusien sukupolvien kasvun tukeminen

- Yhteisöllinen vastuu: koko kylä kasvattaa
- Apu lapselle varhain, riittävän aikainen puuttuminen
- Apua kotiin kriisitilanteissa – laaja-alaisesti
- Vanhempien jaksaminen
- Vastuunotto: ei pallottelua viranomaiselta toiselle
- **Koulutusta elämänhallinnasta:** miten toimimalla viet elämääsi eteenpäin, ml. jos otat et aja, selvä kuski
- Riittävästi hoivaa, huolenpitoa ja rakkautta
- Turvallinen, hyväksyvä kasvuympäristö
- Koulupudokkuuden ehkäisy

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

• Mielekäs harrastustoiminta – turvalliset aikuiset

Sukupuolinäkökulma

- Rattijuopumus erityisesti miesten ongelma
 - ”Ongelmissa naiset kohtaavat hoitopalvelut, miehet turvapalvelut”
 - Masennusta ja ongelmia hoidetaan viinalla – erityisesti miehet
 - Isien läsnäolo poikien elämässä
 - Pojille terveän miehen malleja
 - Hyvien käyttäytymismallien oppiminen, **vahvistaminen**
 - Asenteet ja riskikäyttäytyminen
 - Rakennemuutoksessa menetetty alhaisen koulutustason työpaikkoja – oppisopimusreitti ammattiin – työtä kaikille - **osallisuutta**

Mitä jokainen voi tehdä?

- Edistää osallisuutta
 - Huomioida
 - Nähdä
 - Antaa arvo
- **PÄRJÄÄVYYTTÄ TUKEMALLA**
- Hyväksyä: Osalliseksi yhteiskunnassa omilla kyvyillään ja edellytyksillään

